

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto koskee luonnosta hallituksen esitykseksi aikuiskoulutustuen lakkauttamisen osalta.

YHTEENVETO

TEK vastustaa aikuiskoulutustuen lakkauttamista. Kokonaista toimivaa etuusjärjestelmää ei pidä lakkauttaa vain siksi, että se ei kaikilta osin toimi toivotulla tavalla. Esitetyt lakimuutokset eivät ole asiallisia tai oikeasuhtaisia hallituksen esityksessä mainittuihin tavoitteisiin nähden.

TEKIN NÄKÖKULMA

Tekniikan Akateemisten jäseniä ovat diplomi-insinöörit, arkkitehdit sekä ict-alan ja tiettyjen luonnontieteellisten alojen osaajat. Koulutukseltaan ja palkkatasoltaan TEKin jäsenet ovat keskimäärin sitä kansanosaa, jota aikuiskoulutustuen lakkauttamisella halutaan ohjata kustantamaan itse oman osaamisensa kehittäminen. Tämä ei kuitenkaan ole täydellinen kuva TEKin jäsenistöstä ja tekniikan alasta.

Työmarkkinatutkimuksessa 2022 (julkaisematon) TEK kysyi jäseniltään aikuiskoulutustuen käytöstä. Tutkimuksen mukaan 4% TEKin jäsenistä on käyttänyt aikuiskoulutustukea. Tämä tarkoittaa laskennallisesti noin 2 000 ihmistä. Tuen käyttämisen aikaväliä ei oltu kyselyssä määritelty.

Toisaalla kyselyssä 9% vastanneista koki rahan tai taloudellisen tilanteen olevan este oman osaamisena kehittämiseksi. Tämä osuus on selvästi pienempi kuin esimerkiksi Akavan kaikki liitot kattavassa kyselyssä.

Myös työnantajan tuki työntekijöiden osaamisen kehittämiseen vaihtelee. Eri tutkimuksissa näkyy, että valtaosa TEKin jäsenistä saa hyvin tukea kouluttautumiseen ja osaamisen kehittämiseen työnantajalta. Joukossa on kuitenkin aina pieni, mutta selkeästi erottuva alajoukko, jonka saama tuki on ollut riittämätöntä tai olematonta.

Tutkimuksen avovastauksista aikuiskoulutustuen käytöstä välittyivät selvästi positiiviset kokemukset. Näistä useimmin toistui oman alan perustutkinnon, yleensä diplomi-insinöörin tutkinnon, loppuun suorittaminen. Toinen yleinen teema oli joko oman työnkuvan tai kokonaan alan vaihto, joka mahdollistui aikuiskoulutustuen avulla. Esille nousivat myös rajatumpien osaamiskokonaisuuksien suorittaminen, perheellisten vaikeat valinnat ja työssä jaksaminen. Kaiken kaikkiaan aikuiskoulutustuki koettiin helpottavaksi, mahdollistavaksi ja jopa välttämättömäksi tueksi vaikeisiin tilanteisiin. Ilman tukea esimerkiksi alanvaihto olisi jäänyt tekemättä tai tutkinto suorittamatta.

Yhteenvedona voi todeta, että TEKin jäsenistä harva on hyödyntänyt aikuiskoulutustukea. Käyttäjät ovat kuitenkin olleet erittäin tyytyväisiä. Tutkimusten pohjalta on perusteltua olettaa, että aikuiskoulutustuki on ainakin suurelta osin ohjautunut ihmisille, joiden tutkinnon loppuun suorittaminen, alanvaihto tai samassa työssä jaksaminen ei olisi ilman tukea ollut mahdollista. Tätä vasten tarkasteltuna aikuiskoulutustuki näyttyy tuiki tarpeellisena tukimuotona, jonka työllisyyden ja koulutustason kannalta positiiviset vaikutukset ovat niin suuret, että tuen lakkauttamista ei voida pitää perusteltuna.

LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI

Luonnos hallituksen esityksestä on huolellisesti valmisteltu ja siinä on hyödynnetty luovasti olemassa olevaa tietopohjaa. Tavoitteet työllisyysasteen nostamisesta ja valtion talouden tasapainottamisesta eivät kuitenkaan valtaosin toteudu esitetyn sääntelyn myötä.

Kuten useassa kohtaa hallituksen esitystä todetaan, vaikutusarvioihin sisältyy epävarmuutta. Tätä epävarmuutta voi luonnehtia merkittäväksi. Vaikutusten arvioinnissa hyödynnetään olemassa olevaa tutkimusta ja dataa, mutta valitettavasti niiden yleistäminen vedenpitäviksi johtopäätöksiksi ei ole riittävän hyvin perusteltua.

Opintojen etenemisen ja palkkatyöhön käytetyn ajan vertailut eivät liene kovin valaisevia, jos ei oteta huomioon lukuisia elämäntilanteeseen ja muuhun toimintaan liittyviä muuttujia. Olemassa olevan tiedon varassa ei voida myöskään tehdä näin pitkälle vietyjä johtopäätöksiä esitettyjen muutosten vaikutuksesta työssä jaksamiseen ja työurien pituuteen. Ylipäättään viitattuihin tutkimuksiin liittyy rajoitteita, joiden myötä tutkimus kertoo meille asiasta jotain, mutta koko etuusjärjestelmän lakkauttamisen kannalta perustelut ovat vielä melko ohuita.

Hallituksen esityksen suurin puute on sääntelyvaihtoehtojen käsittely. Kun aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta päätettiin kevään 2023 hallitusneuvotteluissa, neuvottelijoilla oli käytettävissään useampi valtiovarainministeriön toimittama asiaa koskeva dokumentti. Näissä dokumenteissa esiteltiin useampia eri vaihtoehtoja aikuiskoulutustuen kehittämiseksi niin, että se kohdistuisi aiempaa tehokkaammin ja valtiontalouden kannalta järkevämmiin. Luonnoksessa ei käsitellä mitään näistä vaihtoehdoista, eikä siltä osin valmistelua voi kuvata erityisen kattavaksi tai huolelliseksi.

Vaihtoehtoisia ratkaisuja voisivat olla esimerkiksi tuen suuntaaminen yksilön koulutustason mukaan, tulotason mukaan tai koulutusalan mukaan. Toisaalta tuen kestoa, määrää, lainapainotteisuutta tai kohteena olevaa alaa voitaisiin muuttaa. Vaihtoehtoja on runsaasti.

Jos ja kun aikuiskoulutustuen suurin ongelma on, että se ei ohjaudu optimaalisesti valtiontalouden kannalta otollisille käyttäjille, on perusteltua kehittää etuusjärjestelmää. Näin on tehty viimeksi vuonna 2020. Huolimatta luonnoksessakin mainituista hyödyllisistä ja järkevistä käyttötarkoituksista nyt ollaan kuitenkin lakkauttamassa koko järjestelmää. Laskennallista työllisyysasteen nousua vasten pitää asettaa potentiaaliset haitat laajasti tarkasteltuna. Tässä vertailussa koko järjestelmän lakkauttamista ei voi pitää viisaana toimenä.

Valtiontalouden kohentamisen kannalta puolestaan aikuiskoulutustuen lakkauttaminen ei ole vaikutukseltaan suuri. Tuen maksaa Työllisyysrahasto, lukuun ottamatta yrittäjien tukea. Siinä missä julkisessa taloudessa vaikutus jonkin verran näkyy, valtion taloudessa säästöt jäävät kovin vähäisiksi.

TUEN LAKKAUTTAMINEN ON LYHYTNÄKÖISTÄ

Aikuiskoulutustuki on nykyisellään toimiva ja kehityskelpoinen järjestelmä. Se mahdollistaa kesken jääneiden tutkintojen loppuun suorittamisen, alan vaihdon, pienienkin osaamiskokonaisuuksien suorittamisen ja joustavasti monenlaisia ratkaisuja yksilön osaamisen kehittämiseen.

Koko etuusjärjestelmän lakkauttaminen olisi hallinnollisesti huonosti harkittua ja koko Suomen osaamisjärjestelmän kannalta lyhytnäköistä. Tuen lakkauttamisella voi olla ikäviä seurauksia osaamisen kehittämisen, työurien pidentämisen ja lopulta koko valtiontalouden kannalta.

TEK ei voi kannattaa aikuiskoulutustuen lakkauttamista. Ehdotamme ratkaisuna hallituksen esityksen luonnoksessa esitettyihin ongelmiin tukijärjestelmän kehittämistä edelleen. Olemme mielellämme mukana tässä työssä, johon toivottavasti voidaan osallistaa laajasti yhteiskunnan toimijoita.

Heiskari Tapio
Tekniikan Akateemiset TEK ry